

4. Article by Margaret Quan: «Motorola, Identix show fingerprint ID solution». URL: https://www.eetimes.com/document.asp?doc_id=1140676.
5. Митна справа України: підручник / Пашко П.В. та ін. Ірпінь. Університет ДФС України. 2017. 442 с.

Щербанюк Васирина Михайлівна,
ад'юнк特 заочної форми навчання кафедри
криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ, ЯКИЙ ВЧИНИВ ВТЕЧУ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ АБО З-ПІД ВАРТИ

Одним із центральних елементів криміналістичної характеристики злочину є особа злочинця. Вивчення даного елементу в криміналістичному аспекті та подальша розробка на основі цього практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності розслідування кримінальних правопорушень, традиційно входить до арсеналу криміналістичних засобів, спрямованих на боротьбу зі злочинністю [1, с. 3].

В першу чергу, криміналістику цікавить інформація, що дозволить визначити напрями і способи пошуку особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, обрати найбільш оптимальні методи розслідування, з'ясувати мету та мотив його учинення, побудувати версії та спланувати тактичні операції, спрогнозувати поведінку особи в тій чи іншій ситуації, узагальнити відомості про осіб, які найчастіше вчиняють кримінальні правопорушення певного виду [2, с. 99].

На нашу думку, криміналістично значимими властивостями особи, яка здійснила втечу з місць позбавлення волі або з-під варті є: стать, вік, освітній рівень, сімейний стан, досвід злочинності діяльності, мотив учинення кримінального правопорушення, статус відповідно до неформальної стратифікації.

Стать. Результати вивчення нами кримінальних проваджень показали, що в переважній більшості випадків втечу з місць позбавлення волі або з-під варті вчиняють чоловіки – 94,7 % і лише 5,3 % жінки, що може бути обумовленим як фізіологічними, так і психологічними особливостями представників різної статі. Разом з тим, продовжують мати місце випадки, коли саме жінки є пособниками втечі з місць позбавлення волі або з-під варті.

Вік. Урахування віку особи, яка вчинила втечу з місць позбавлення волі або з-під варті, дозволяє зробити припущення про стан її здоров'я та фізичну підготовку, що, в свою чергу, має важливе значення для організації розшукової роботи, зокрема для визначення приблизної зони пошуку «по гарячим слідам», а також дозволяє обрати найбільш ефективну тактику поведінки з нею, визначити з

урахуванням цінностей, прагнень та бажань, притаманних відповідному віку, вірогідні мотиви та мету втечі [5, с. 83].

Проведене нами дослідження показало, що відповідно до вікових груп особи, які здійснили втечу з місць позбавлення волі або з-під варти, розподіляються наступним чином: до 18 років – 3,2 %, 18–25 років – 26,7 %, 25–35 років – 38,1 %, 35–45 років – 21,8 %, старше 45 років – 10,2 %.

Освітній рівень. За рівнем освіти особи, які вчинили втечу з місць позбавлення волі або з-під варти, розподілилися наступним чином: ті, що мають незакінчену середню освіту – 6,2 %, повну середню освіту – 32,4 %, середньо-спеціальну освіту – 42,1 %, вищу – 19,3 %.

Сімейний стан. Дослідження такого елементу криміналістичної характеристики особи злочинця як сімейний стан є досить важливим, оскільки підтримка засудженим або особами, взятими під варту, зв'язків з дружиною (чоловіком), дітьми, батьками чи іншими родичами, як правило, позитивно впливає на їх психологічний стан, поведінку, дотримання ними встановлених правил, формування життєвих цінностей, визначення пріоритетів та перспектив. Разом з тим, конфлікти в сім'ї, проблемні ситуації, які виникають з родичами (тяжка хвороба, нещасний випадок, зрада тощо), деколи стають рушійними мотивами втеч з місць позбавлення волі або з-під варти.

Отже, проведеним дослідженням встановлено, що з числа осіб, які вчинили втечу з місць позбавлення волі або з-під варти, 35,5 % ніколи не перебували в шлюбі, 17,1 % розлучених осіб, 3,4 % вдівців, 32,8 % одружених (заміжних) та 11,2 % осіб, які взагалі не мають близьких родичів.

Досвід злочинності діяльності. Під час вивчення злочинного досвіду досліджуваної нами категорії осіб, слід враховувати два компоненти: кількість попередніх судимостей (із урахуванням знятих та погашених) та характер злочинів, за вчинення яких вказані особи відбували покарання або були взяті під варту. Так, 26,6 % осіб, які вчинили втечу з місць позбавлення волі або з-під варти мали одну судимість, 43,8 % – дві судимості, 21,2 % – три та більше судимостей, а 8,4 % осіб, які вчинили втечу з-під варти, маючи процесуальний статус підозрюваного або обвинуваченого, раніше до кримінальної відповідальності не притягувалися.

Також установлено, що втечі з місць позбавлення волі або з-під варти вчинили: особи, засуджені за вчинення або підозрювані у вчиненні корисливих кримінальних правопорушень – 15,0 %; особи, засуджені за вчинення або підозрювані у вчиненні корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень – 54,7 %; особи, засуджені за вчинення або підозрювані у вчиненні насильницьких кримінальних правопорушень – 22,1 %; особи, засуджені за вчинення або підозрювані у вчиненні кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів – 8,2 %.

Мотив. І. І. Тазін, вважає, що мотив кримінального правопорушення входить до предмету криміналістики як складова частина особи злочинця, а криміналістичні методики розслідування кримінальних правопорушень і тактичні прийоми проведення слідчих (розшукових) дій в умовах змагального кримінального процесу повинні будуватися з урахуванням мотивів особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, захищаючи тим самим від інквізиційного шляху отримання доказів методами фізичного впливу [4, с. 15].

Найбільш розповсюдженими мотивом вчинення втечі з місць позбавлення волі або з-під варти є бажання побачити членів сім'ї, з'ясувати з ними стосунки у випадку зради чи конфлікту або допомогти їм у вирішенні певних проблем – 36,1 %. У 30,8 % випадків мотивом втечі з місць позбавлення волі або з-під варти було прагнення ухилитися від подальшого відбування покарання або бажання побути деякий час на свободі, в тому числі для того, щоб вжити алкогольні напої чи наркотичні засоби. Неможливість вирішити конфлікти з іншими засудженими, систематичні знущання та приниження з їх боку, непорозуміння з адміністрацією установи виконання покарань або слідчого ізолятора обумовили втечу 26,1 % засуджених (ув'язнених). Разом з тим, у 9,2 % вивчених кримінальних проваджень встановити мотив вчинення злочину не представилось можливим, оскільки особи, які здійснили втечу, не надавали показань з цього приводу, або повідомляли, що не можуть пояснити причину втечі, оскільки умисел на її вчинення виник раптово.

Статус відповідно до неформальної стратифікації. Неформальна стратифікація ув'язнених та засуджених є проявом ідей, поглядів і традицій кримінальної та тюремної субкультури, які повсякчасно підтримуються цілеспрямованою діяльністю лідерів груп негативної спрямованості або авторитетів інших суспільно небезпечних організованих формувань [3, с. 38].

Проведеним нами дослідженням встановлено, що втечу з місць позбавлення волі або з під варти найчастіше вчиняють особи, які нейтрально налаштовані щодо встановленого порядку відбування покарання, так звані «мужики» – 54,2 %. Категорія осіб з пониженим соціально-рольовим статусом («ображені», «опущені») складала 33,8 %. Найменш чисельними виявилися категорії «червоних», «активу» та «блатних» – 7,4 % та 4,6 % відповідно.

Узагальнюючи вищевикладене, слід зазначити, що дослідивши поняття, структуру та зміст основних елементів криміналістичної характеристики особи, яка вчинила втечу з місць позбавлення волі або з-під варти, можна зробити висновок, що це, як правило чоловік, віком 25–35 років, з середньо-спеціальною освітою, в шлюбі ніколи не перебував, має дві судимості, засуджений (ув'язнений) за вчинення корисливонасильницького кримінального правопорушення, має неформальний соціально-рольовий статус «мужика», втечу вчинив внаслідок бажання побачити членів сім'ї, з'ясувати з ними стосунки у випадку зради чи конфлікту або допомогти їм у вирішенні певних проблем.

Список використаних джерел:

1. Ахмедшин Р.Л. Криминалистическая характеристика личности преступника : автореф. дисс. ... докт. юрид. наук: 12.00.09. Томск, 2006. 48 с.
2. Корнієнко В.В. Криміналістична характеристика особи злочинця та злочинних груп у сфері банківської діяльності. *Право і безпека*. 2015. № 2 (57). С. 98–102.
3. Рябчинська О.П., Стоматов Е.Г. Кримінальна субкультура та прогнозування поведінки засуджених у місцях позбавлення волі. *Право та державне управління*. 2015. № 1 (18). С. 36–39.
4. Тазин И.И. Криминалистическая характеристика мотивационно-смысловой сферы личности преступника: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: Томск, 2006. 23 с.
5. Ямашкин А.С. Методика расследования побегов из мест лишения свободы: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Саранск, 2010. 256 с.